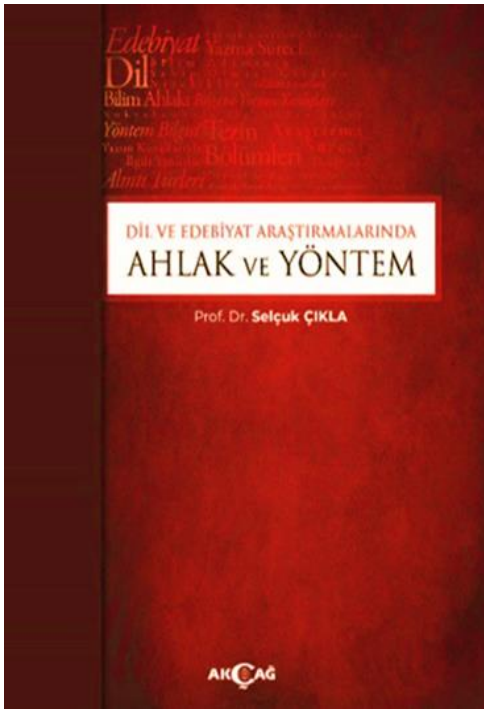

DİL VE EDEBİYAT ARAŞTIRMALARINDA AHLAK VE YÖNTEM¹

Asena YALNIZ²

Ahlak kavramı, insanın iyi veya kötü olarak vasıflandırılmasına yol açan manevi nitelikleri, huyları ve bunların etkisiyle ortaya konan iradeli davranışlar bütünü ve bunlarla ilgili olan ilim dalıdır. Ahlak "Arapçada seciye, tabiat ve huy gibi anlamlara gelen hulk ve huluk kavramlarının çoğuludur. Sözlüklerde çoğunlukla insanın fizik yapısı için halk, mânevi yapısı için hulk kelimelerinin kullanıldığı kaydedilir" (Çağrı 1989:10-14). Ahlak kavramına bağlı olarak ortaya çıkan etik kavramı ise, Fransızca éthique kelimesinden var olan anlam olarak töre bilimi, çeşitli meslek kolları arasında tarafların uyması veya kaçınması gereken davranışlar bütünü, ahlaki ve ahlakla ilgili olan³ gibi anlamlara gelmektedir. Türkçede ahlak ve etik kavramları arasındaki ayırım ve fark belirgin halde değildir. Araştırma ve etik kavramı arasındaki ilişkiyi daha iyi anlamak için öncelikle etik ve ahlak kavramlarının farklarının ortaya konulması yararlı olacaktır.

Ahlak, bir toplumda kabul gören töresel olay ve olguları tanımlarken etik kavramı ise günlük yaşamda zaman zaman da önceden öngörülemeyen olay ve olgulara ne şekilde tepki verilmesi gerektiğine ilişkin somut ve kanıtsal bilgileri sunar. Bir anlamda etik, ahlakın aklın ilkeleriyle yeniden yorumlanması, törelerin günlük hayatın akışı içinde anlık ortaya çıkabilecek sorunlara ilişkin olarak akılla tekrar irdelenmesidir. Ahlak, içinde yaşadığımız topluma göre kabul edilen değerlerin ve düşüncelerin toplamıdır. Doğru olduğu hissedilenler ahlaka uygun

¹ (ISBN: 978-605-342-652-3; Ankara: Akçağ Yayınları; Yıl 2021; s.s.406)

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Amasya Üniversitesi, asenayalniz13@gmail.com, orcid.org/0000-0003-3767-4634.

³ <https://sozluk.gov.tr>

olarak kabul edilir. Bu durum toplumdan topluma farklılık gösterir. Buna karşılık etik, kuralları aklın süzgecinden geçirerek mantıklı olarak yorumlamaya çalışır. Etik kavramı, ahlakı da içine alan bir üst basamaktır.

Ahlak ve etik kavramları, yaşanan toplumun bizzat içerisinde olan hayatımızı biz farkında olmadan belli kalıplara koyan ve düzenli bir halde ilerlemesini sağlayan değerlerdir. Bu iki kavram yalnızca sosyal yaşamın değil bilimsel yaşamın da bizzat içerisinde yer almaktadır. Bugün yazılan bilimsel yazıların, bilime katkıda bulunulan her hamlenin etik ve ahlaki yasalara uyması gerektiği bilinmektedir. Nasıl ki erdemli bir yaşamın içinde olmak ve tüm ahlaki değerlere uygun yaşamak son derece önemli ise ele alınan her bilimsel yazının ve her bilimsel çalışmanın da bu ilke ve ahlaki yasalara uygun olması bir o kadar önemlidir. Aksi takdirde, ortaya konulmuş olan bilimsel ifadenin ve çalışmanın değeri olmayacaktır. Bir bilimsel çalışmada yer alması gereken ahlak, etik ve bu iki kavrama bağlı olarak oluşan yöntem kavramlarını, hayatını erdemli bir biçimde geçirmek için çaba sarf eden bireyin hassasiyetine benzetmek yerinde olacaktır. Bir bireyin yaşamı boyunca tüm hak ve hukuk kurallarını gözeterek yaşaması ve hayatının merkezine bu ahlaki ilkeleri alması, tıpkı bilimsel bir çalışma ile meşgul olan bireyin çalışmasını ele alırken gözettiği ahlaki ve hukuki kurallara benzemektedir. Selçuk Çıkla'nın bu konuda kaleme aldığı *Dil ve Edebiyat Araştırmalarında Ahlak ve Yöntem* adlı eseri, bir araştırmacının çalışma yaparken ve bu çalışmasını bilim dünyasına sunarken uyması gereken ahlaki kurallardan ve bilimsel etik yasalarından bahsetmektedir. Çıkla, konuyu gerektiği ölçüde irdelerek yaptığı açıklamaları belli başlı örneklerle desteklemiş ve daha somut bir hale getirerek okuyucunun gözü önüne sermiştir. Çıkla'nın konuyu örnekler üzerinden işlemesi soyut birer kavram olan ahlak, etik ve ahlaki kavramları havada asılı kalmaktan kurtararak somutlaştırmıştır.

Kitabın her bir bölümünde ele alınan konu en ince ayrıntısına kadar verilmiş ve tüm açıklığıyla okurlara sunulmuştur. *Dil ve Edebiyat Araştırmalarında Ahlak ve Yöntem*, toplamda yedi bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler ve içeriklerinde yer alan konular şu şekildedir;

Birinci bölümde, bilim ahlakı ile ilgili yapılan hataların ne olduğundan ve intihal kavramından bahsedilmiştir. İntihal kavramıyla birlikte bu kavramın anlamı, türleri, programları ve intihal kavramına bağlı olarak ahlak ve ahlak estetiği açıklanmıştır.

İkinci bölüm, yöntem bilgisi ve yöntem bilimi ile ilgilidir. Bu bölümde yöntem bilimi teriminin bir başka varyantı olan metodoloji kavramından ve bu kavrama bağlı olarak ortaya çıkan eksikliklerden ve sorunlardan bahsedilmiştir. Yöntem bilgisi ile beraber bir araştırmacının/bir bilim insanının sahip olması gereken özellikleri verilmiştir.

Üçüncü bölüm, "Yöntem Bilgisi Eşliğinde Araştırma Süreci" adlı başlıkla oluşturulmuştur. Demek oluyor ki üçüncü bölümün bağlı olduğu dayanak ikinci bölümde ele alınan bilgilerdir. Üçüncü bölümde bir bilimsel araştırmanın oluşturulma aşamalarını en ince ayrıntısına kadar ele alan Çıkla, bir bilimsel çalışma için gerekli olan; konu tespiti, başlık, içerik, bibliyografya, kaynak ve yapılan yanlışlar gibi kavramlar için müstakil birer başlık vermiş ve bu başlıkları okura sunulması gereken ayrıntılarıyla incelemiştir.

Dördüncü bölüm, yöntem bilgisi eşliğinde yazma süreci konusunu oluşturur. İkinci ve üçüncü bölüme bağlı olarak teşkil edilen bir bölümdür. Çıkla'nın bölümler arasındaki bağı sıkı tutması bir önceki bölümde yer alan bilgileri bir sonraki bölümde destekleyici niteliklerle açıklaması ele alınan konunun farklı bir yöne kaymasının önünde durmuş ve iletilmesi amaçlanan bilginin doğrudan okuyucuya aktarılmasını sağlamıştır. Bu bölümde alıntılama bilgisi, alıntı türleri, alıntı yapma, kaynak gösterme, yazım sürecinde düşülen hatalar, yazım kurallarıyla ilgili yapılan hatalar, noktalama işaretleriyle ilgili yapılan hatalar, Word bilgisi ve Word'de yapılan düzenlemeler ve dizin bölümü konusu ele alınmıştır.

Beşinci bölümde, bir tezde bulunan ve bulunması gereken bölümler hakkında bilgiler sunulmuştur. Tez konusu önerisi, tez konusunun belirlenmesi, tezin bölümleri ve başlıkları işlenmiştir.

Çıkla, altıncı ve yedinci bölümde kitabın en başından beri bahsi geçen konular hakkında okurlara yön gösterecek ve kitabın tamamında ele alınan konunun destekleyicisi konumunda olan sekiz önemli kaynağı tavsiye olarak sunmuştur. Bu kaynaklar; Fuat Sezgin'in *Bilim Tarihi Sohbetleri*, İbrahim Emiroğlu'nun *Klasik Mantığa Giriş*, İbrahim Emiroğlu'nun *Mantık Yanlıları*, Orhan Şaik Gökyay'ın *Destursuz Bağa Girenler*, N. Ahmet Özalp'ın *Teknik Okumalar- Bağa Destursuz Girenler*, Oğuz Atay'ın *Bir Bilim Adamının Romanı*, Şinasi Tekin'in *İştikakçının Köşesi* ve Talat Tekin'in *Türkoloji Eleştirileri* adlı eserleridir. Altıncı bölümde, adı geçen bu kaynaklardan konuya eşlik edecek formda olan belli başlı okuma parçaları verilmiştir. Verilen bu okuma parçalarında ise Çıkla'nın yayınında bahsettiği her bir konu için okurlara kaynaklık edecek genel bilgiler ve bağlantılar yer almaktadır.

Kitabın yedinci ve son bölümünden hemen sonra, Çıkla'nın kitabını hazırlarken yararlandığı kaynaklar sunulmuş ve kaynakların ardından yayının dizini verilmiştir. Kitabın bölümleri ve bölümlerinin içeriği hakkında verilen genel bilgilerden sonra, kitabın kullanım alanlarından bahsedilecektir.

Çıkla'nın bu eseri, Türk Dili ve Edebiyatı, Türkçe Eğitimi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları gibi ana bilim dalları ile dilbilim ve edebiyat alanlarında eğitim gören lisans ve lisansüstü öğrencilerin, tez ve makale yazımı gibi akademik süreçlerde ortaya çıkacak ihtiyaçlarına binaen hazırlanmıştır. Çıkla, eserinde yer verdiği her bir başlık için konuya açıklık getirmek adına örnekler sunmuştur. Bahsi geçen konuyla ilgili sunduğu örnekleri doğru ve yanlış örnekler olarak ayırtmış; böylelikle okuyucuya konu hakkında dikkat etmesi gerekenleri bizzat uygulamalar ve şemalar üzerinden göstermiştir. Çıkla'nın bu yaklaşımı, konu ile ilgili teorik bilgileri edinen okurun konudan hemen sonra örnekleri görmesini ve buna bağlı olarak zihnine yer edinmesini sağlamıştır. Çıkla'nın konuyla ilgili yaptığı açıklamaların akabinde örnekler vermesi, pedagojik eğitimde yer alan öğretim yöntem ve tekniklerinden pekiştireç ve örneklendirmeyi esas aldığı görülmektedir. Bu bağlamda somuttan soyuta ilkesinin de işlevselliği hissedilmektedir. Somuttan soyuta ilkesi esas alınarak ahlak ve etik kavramlarını soyut halden somut hale getirerek okuyucunun zihninde yer edinmesini sağlamıştır.

Yazarın bu eseri ile asıl hedefi, lisans veya lisansüstü boyutta akademik çalışma yapan kişileri eksik olduğu konularda bilinçlendirip bu eksikliklerini tamamlamalarını ve çalışma sırasında düştükleri hataları fark edip o hatayı devam ettirmemelerini sağlamaktır. Bu sayede kişilerin akademik yazı becerileri azami ölçüde gelişirken yöntem sorunları ile ilgili eksikliklerinin asgari seviyeye inmesi amaçlanmıştır. Çıkla'nın eseri, verdiği örnekler ve

yayın önerileri dolayısıyla Türk Dili ve Edebiyatı, Türkçe Eğitimi gibi bölümler için hazırlanan bir kitap gibi algılansa da bilimsel araştırma ve bilimsel çalışmanın içinde olan herkes için başucu kitabı olma adaydır. Zira Çıkla'nın anlatmak istediği konunun, bir Türk Dili ve Edebiyatı araştırmacısının uyması gereken etik kurallardan ziyade bir bilim araştırmacısının uyması gereken etik kurallar olduğu aşıkardır. Çıkla'nın eserin arka kapağında belirtmiş olduğu lisans ve lisansüstü bölümlerin dar kapsamlı olmasının sebebi, konuya ilişkin ele aldığı örneklerin ve sunduğu kaynakların bu kapsam alanında yer alan bölümler çerçevesinde olmasıdır. Kitabın birçok bölümünde teorik bilgiler kısa tutulmuş bunun yanı sıra; problemler, hatalı örnekler ve bunlara çözüm önerileri verilmiştir. Bununla birlikte, kitabın tamamında okuyucuya anlatılan bilgilerin uygulamaya konulması ve bu uygulamada kılavuzluk edilmesi amaçlanmıştır. Eserde ahlak, etik, ahlaki ve hukuki yasalarla ilgili teorik bilgiler kısa tutulmuştur. Sebebi ise bu kitabı bilgilere pek çok kaynaktan ulaşılabilecek olmasıdır. Önemli ve detaylı olarak okurlara sunulan asıl konu verilen bu kavramların bilimsel bir çalışmada kullanılması ve bu kavramların ele alınan çalışmaya yansıtılması yönündedir. Bu sebeple kitapta yer alan esas gaye, işlenen konunun teoriden çok uygulamaya ağırlık verilerek devam etmesi yönündedir. Eser, basıldığı an itibarıyla bilim insanlarına olumlu yönde katkıda bulunmaya başlamıştır. Çünkü, hacmi ve konusu ne olursa olsun bir bilimsel çalışmada uyulması gereken usul ve esaslar araştırmanın en az kendisi kadar mühimdir. Bu yüzden Çıkla'nın kitabı, bir sayfadan oluşan kısa bir yazıyı ele alan kişinin de külliyat halinde bilimsel bir çalışma ortaya koyacak olan kişinin de başucu kitabı konumunda olacak kadar değerli ve yadsınamayacak denli önemlidir. Bilimsel bir çalışmanın önceliği, içermesi gereken bilimsellik ve işlenen konunun topluma ve bilim dünyasına yararlıdır. Ancak bilimsel bir çalışmanın içeriği ve işlediği konu kadar konunun ele alınış yöntemi, kullanılan kaynaklar ve çalışmada yer alan ahlaki değer ve yasalara uyması gerektiği gerçeği de mühimdir.

Eserde bir araştırmacının ele alacağı konunun bilimsel yöntemleri, ölçütleri ve esaslarının irdelenmesi bahsi geçen konunun/konuların ne ölçüde mühim olduğunu göstermektedir.

Başta Prof. Dr. Selçuk Çıkla'nın tanıtımının yapıldığı *Dil ve Edebiyat Araştırmalarında Ahlak ve Yöntem* yayını olmak üzere pek çok yayında bilimsel çalışmalarda uyulması gereken etik ve ahlak kavramlarının önemi zaman zaman vurgulanmıştır. Çıkla'nın bu eseri, yalnızca bilim insanlarına değil sosyal yaşamın içinde var olan her bir bireye ahlaki ve hukuki olarak belli başlı kuralları öğretecek kadar geniş kapsamlı bir kitaptır. Bilinmelidir ki, bilim yalnızca yüksek kültüre değil toplumun tamamına hitap eden hacimli bir kavramdır. Kısacası toplumda statünüz ne olursa olsun bu kitaptan kendi hayatınız için çıkarımda bulunacağınız pek çok kesit yer almaktadır. Prof. Dr. Selçuk Çıkla 'ya neredeyse evrensel formda olan bu eserini bilim dünyasına sunduğu ve toplumun tüm katmanlarına kaynaklık edebilecek şekilde hazırladığı için teşekkürü bir borç biliriz.

Selçuk Çıkla'nın diğer eserleri şunlardır; *Kurmacanın Peşinde-Hikâye ve Roman Yazıları* (2019), *Edebiyat ve Hastalık* (2016), *Türk Edebiyatında Manzum Poetikalar 1860-1960* (2010), *Roman ve Gerçeklik Bağlamında Kültür Değişmeleri ve Servet-i Fünûn Romanı* (2004), *Şair, Mizah Yazarı, Gazeteci Yusuf Ziya Ortaç* (2010), *Hüseyin Sîret ve Leyâl-i Girîzân* (2009).

KAYNAKÇA

Çağrı, Mustafa (1989). "Hılk-Ahlâk". *İslâm Ansiklopedisi*. C. 2. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. 10-14.

Çıkla, Selçuk (2021). *Dil ve Edebiyat Araştırmalarında Ahlak ve Yöntem*. Ankara: Akçağ Yayınları.

<https://sozluk.gov.tr/etik> [erişim tarihi: 10.11.2022].